

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber undecimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

LIBER UNDECIMUS.

CAPUT I.

De origine vocabuli terra Italia, deque ea multa qua suprema appellatur, deque ejus nominis ratione: ac de lege Ateria. & quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.

IMAEUS in historiis, quas oratione Græca de rebus populi Romani composuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Græco vocabulo appellatam scripserunt; quoniam boves Græca veteri lingua *ιταλοι* vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetæque in ea terra gigni pascique solita sint complurima. conjectare autem possumus ob eandem causam, quòd Italia tunc esset armentosissima, multam, quæ appellatur *suprema*, institutam in singulos duarum ovium, boum triginta: pro copia scilicet boum, proque ovium penuria. sed quum ejusmodi multa pecoris armentique à magistratibus dicta erat, adducebantur boves ovesque alias precii parvi, alias majoris: eaque res faciebat inæqualem multæ pœnitionem, idcirco postea lege Ateria constituti sunt in oves singulas æris deni, in boves æris centeni. *Minima* autem multa est ovis unius. *Suprema* multa est ejus numeri, cujus diximus: ultra quem multam dicere in singulos jus non est; & propterea *suprema* appellatur, id est, summa & maxima. quando igitur nunc quoque à magistratibus populi Romani more majorum multa dicitur vel minima vel *suprema*, observari solet, ut oves genere virili appellentur; atque ita M. Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentius quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego

ei unum ovem multam dico. ac nisi eo genere diceretur, negaverunt justam videri multam. Vocabulum autem ipsum *multa* idem M. Varro in uno & vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt à Sabinis orti. sed turba grammaticorum novitia κατ' ἀντιφρασην, ut quædam alia, hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem usus & mos sermonum is sit, ut ita & nunc loquamur, ut plerique veterum locuti sunt, *multam dixit*, & *multa dicta est*: non esse ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba hæc sunt: *Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* potest autem videri consulta elegantia mutasse verbum, quum in castris & in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

C A P. II.

Quod elegantia apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiorè cultu atque victu dicebatur, eaque in vitio ponebatur.

ELigans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè verbum ad ætatem M. Catonis vitii, non laudis, fuit. est namque hoc animadvertere, cum in quibusdam aliis, tum in libro Catonis, qui inscriptus est, Carmen de moribus. Ex quo libro verba hæc sunt, *Avaritiam omnia vitia habere putabant; sumtuosus, cupidus, eligans, vitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet *eligantem* dictum antiquitus, non ob ingenii elegantiam, sed qui nimis lecto amœnoque cultu victuque esset. postea *eligans* reprehendi quidem desit: sed laude nulla dignabantur, nisi cujus eligantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scævola non meram eligantiam, sed multam parsimoniam istam laudi

laudi dedit. *Crassus*, inquit, erat *parcissimus elegantium*, *Scævola parcorum elegantissimus*. præterea ex eodem libro *Catonis* hæc etiam *sparsim* & *intercisè* commemorimus. *Vestiri*, inquit, *in foro honestè mos erat*: *domi quod satis erat. equos cavius quàm coquos emebant. poetica artis honos non erat. si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur.* Illa quoque ex eodem libro præclaræ veritatis sententia est: *Nam vita, inquit, humana propè uti ferrum est; si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. item homines exercendo videmus conteri. si nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.*

C A P. III.

Qualis quantaque sit, pro, particula varietas deque exemplis ejus varietatis.

Quando ab arbitriis negotiisque otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur aut vectamur: quærere nonnunquam apud memetipsum soleo res ejusmodi, parvas quidem minutasque & hominibus non bene eruditis aspernabiles; sed ad veterum scripta penitus noscenda & ad scientiam linguæ Latinæ cumprimis necessarias: velut est, quod fortè nuper in Prænestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam; quantaque esset particularum quarundam in oratione Latina varietas. quod genus est præpositio *pro*. aliter enim dici videbam, *pontifices pro collegio decrevisse*; aliter, *quempiam testem introductum pro testimonio dixisse*; aliter *M. Catonem in Originum quarto, prælium factum depugnatumque pro castris*, scripsisse: & item in quinto, *urbis insulasque omnis pro agro Illyrio esse*: aliter etiam dici, *pro ade Castoris*: aliter, *pro rostris*: aliter, *pro tribunali*: aliter *pro concione*: atque

aliter, tribunum plebis pro potestate intercessisse. sed has omnis dictiones, qui aut omnino similes & pares, aut usquequaque diversas existimaret, errare arbitrabar. nam varietatem istam ejusdem quidem fontis & capitis, non ejusdem tamen esse finis putabam. Quod profectò facillè intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionem, & habeat veteris orationis usum atque notitiam celebriorem.

C A P. IV.

Quem in modam Q. Ennius versus Euripidi emulatus sit.

Euripidi versus sunt in Hecuba, verbis, sententia, brevitate insignes illustresque. Hecuba est ad Ulyxem dicens :

Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακῶς λέγει τὸ σὸν,
Πείσῃ λόγῳ γὰρ ἐν τ' ἀδοξάντων ἰών,
Καὶ τ' δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν θένει.

Hos versus Q. Ennius, quum eam tragediam verteret, non sanè incommodè æmulatus est. versus totidem Enniani hi sunt :

*Hæc tu etsi perversè dices, facile Achivos flexeris.
Nam quum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta, eademque oratio aqua non æque valet.*

bene, sicuti dixi, Ennius: sed ignobiles tamen & opulenti, ἀντὶ ἀδοξωμάτων & δοκωμάτων satisfacere sententiæ non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι, neque omnes opulenti δοξοῦσι.

CAP. V.

De Pyrrhoniis philosophis quadam, deque Academicis strictim notata, deque inter eos differentia.

Quos Pyrrhoniis philosophos vocamus, ii Græco cognomento *σκεπτικῶι* appellantur. id ferme significat quasi quæsitores & consideratores: nihil enim discernunt, nihil constituunt, sed in quærendo semper considerandoque sunt, quidnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit, ac ne videre quoque planè quicquam neque audire sese putant; sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa, quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cujuscumque sint, cunctantur atque insistant, omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confusisque signis veri atque falsi ita inrensibilem videri ajunt; ut quisquis homo est non præceptus neque judicii sui prodigus, his uti verbis debeat, quibus auctorem philosophiæ istius Pyrrhonem esse usum tradunt: *ἔμῶν δὲ ἔργων ἔχει τὸ δὲ ἢ κείνων ἢ εἰς εἰρήνην.* judicia enim rei cujusque & sinceræ proprietates negant posse nosci & percipi, idque ipsum docere atque ostendere multis modis conantur, super qua re Favorinus quoque subtilissimè argutissimèque decem libros composuit, quos *πυρρωνείων ἑρῶπων* inscribit. Vetus autem quæstio & à multis scriptoribus Græcis tractata est, in quid & quantum Pyrrhonicos & Academicos philosophos intersit. utrique enim *σκεπτικῶι*, *ἐφεκτικῶι*, *ἀπορητικῶι*, dicuntur; quoniam utrique nihil affirmant, nihilque comprehendere putant. sed ex omnibus rebus proinde visa fieri dicunt, quas *φαινομένα* appellant: non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporisve est eorum, ad quos ea visa perveniunt. Itaque omnes omnino res, quæ sensus omnium movent, *ἢ πῶς π* esse dicunt. id verbum significat, nihil esse quicquam quod

ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri; taliaque videri esse, qualis sit eorum species dum videntur, qualiaque apud sensus nostros, quod pervenerunt, creantur; non apud sese, unde profecta sunt. Quum hæc autem consimiliter tam Pyrrhonii dicant quàm Academici; differre tamen inter sese & propter alia quædam, & vel maximè propterea existimati sunt, quod Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehendere, quasi comprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil esse verum videtur.

C A P. VI.

Quod mulieres Romæ per Herculem non juraverunt, neque viri per Castorem.

IN veteribus scriptis neque mulieres Romæ per Herculem dejurant, neque viri per Castorem. sed cur illæ non juraverint Herculem, non obscurum est. nam Herculaneo sacrificio abstinent. Cur autem viri Castorem jurantes non appellaverint, non facillè dictum est. Nusquam igitur scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecastor* virum. *Ædepol* autem, quod jusjurandum per Pollucem est, & viro & feminæ commune est. Sed M. Varro asseverat antiquissimos viros neque per Castorem neque per Pollucem dejurare solitos; sed id jusjurandum fuisse tantum feminarum ex initiis Eleusiniis acceptum: paulatim tamen, incitiam antiquitatis, viros dicere *ædepol* cœpisse; factumque esse ita dicendi morem: sed *mecastor* à viro dici, in nullo vetere scripto inveniri.

C A P. VII.

Verbis antiquissimis relictisque jam & desitis minimè utendum.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisque, aut insolentibus novitatisque duræ & illepidæ, par esse delictum videtur: sed molestius equidem culpatusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata & sordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quæ sunt inusitata & desita, tametsi sunt vetusta. Est aded id vitium plerumque seræ eruditionis, quam Græci *ὀσμωδία* appellant; ut, quod numquam didiceris, diu ignoraveris, quum id scire aliquando cœperis, magnificias quo in loco cumque & quacumque in re dicere: veluti Romæ, nobis præsentibus, vetus celebratusque homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, quum apud præfectum urbi verba faceret, & dicere vellet inopia quendam miseroque victu vivere & fursureum panem elitare, vinumque eructum & fœtidum potare. *Hic*, inquit, *eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Adspexerunt omnes qui aderant alius alium, primo tristiores turbato & requirente voltu, quidnam illud utriusque verbi foret; post inde, quasi nescio quid Tuscè aut Gallicè dixisset, universi riserunt. Legerat autem ille *apludam* veteres rusticos frumenti fursurem dixisse; idque à Plauto in comœdia, si ea Plauti est, quæ Afraba inscripta est, positum esse. Item *floces* audierat prisca voce significare vini facem è vinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis: idque apud Cæcilium in Polumenis legerat, eaque sibi duo verba ad orationum ornamenta servaverat. Alter quoque à lectionibus id genus paucis apirocalus, quum adversarius causam differri postularet, *Rogo prator, inquit, subveni, succurre: quoniam usque nos bovinator*
hic

hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque in-
clamavit; *bovinator est*. Commurmuratio fieri cœpta
est à plerisque, qui aderant, quasi monstrum verbi ad-
mirantibus. At ille jactans & gestiens, Non enim
Lucilium, inquit, legistis, qui tergiversatorem *bo-
vinatorem* dicit. Est autem in Lucilii undecimo versus
hic:

Est tricosus, bovinatorque ore improbus duro.

C A P. VIII.

*Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino: qui homo
Romanus Græca oratione res Romanas, venia sibi ante
ejus imperitiæ petita, composuit.*

Iuste venustæque admodum reprehendisse dicitur A.
Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo
consul fuit, res Romanas oratione Græca scriptavit.
In ejus historiae principio scriptum est ad hanc senten-
tiam: Neminem succensere sibi convenire, si quid in
his libris parum compositè aut minus eleganter scriptum
foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in
Latio. Græca oratio à nobis alienissima est. ideoque
veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset
erratum, postulavit. Eam quum legisset M. Cato; Na-
tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti
culpam deprecari, quàm culpa vacare. nam petere ve-
niam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut
quum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te,
quis perpulit, ut id committeres, quod, priusquam fa-
ceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in li-
bro Cornelii Nepotis de illustribus viris.

CAP. IX.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai reperta.

CRitolaus scripsit legatos Mileto publicæ rei causa venisse Athenas, fortasse an auxilii petendi gratiam tum qui pro sese verba facerent, quos visum erat advocavisse; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Milesiis ad populum fecisse: Demosthenem Milesiorum postulatis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse: rem in posterum diem prolatam; legatos ad Demosthenem venisse; magnoque opere orasse, uti contra ne diceret: cum pecuniam petivisse: & quantam petiverat abstulisse: postridie, quum res agi denuò cœpta esset, Demosthenem lana multa collum cervicisque circumvolutum ad populum prodisse, & dixisse se synanchen pati: eò contra Milesios loqui non quire: tum è populo unum exclamasse, non synanchen, quod Demosthenes pareretur, sed argyranchen esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea concealavit: quia gloriæ quoque hoc sibi assignavit. nam quum interrogasset Aristodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepisset: & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

CAP. X.

Quod C. Gracchus in oratione sua historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi relata.

QUOD in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene; id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam dissuasit, in Demadem contulit

contulit verbis hisce: Nam, vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute uti, & si quaritis; neminem nostram invenietis sine pretio huc prodire. omnes nos qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei causa quisquam ad vos prodit, nisi ut aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos verba facio, uti vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra commoda & remp. administrare possitis, non gratis prodeco: verum peto à vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. qui prodeunt dissuasuri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à vobis, verum à Nicomede pecuniam. qui suadent ut accipiatis, hi quoque petunt non a vobis bonam existimationem, verum a Mithridate rei familiaris sue precium & primum. qui autem ex eodem loco atque ordine placent, hi vel acerrimi sunt: nam ab omnibus precium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, quum putatis eos ab his rebus remotos esse, impertitis bonam existimationem. Legationes autem a regibus, quum putant eos sua causa reticere, sumtus atque pecunias maximas præbent: uti in terra Græcia, quo in tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse: homo eloquentissimus civitatis sue Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum acquisivisti? ego, ut tacerem, decem talenta a Rege accepi. Idem nunc isti præcia maxima ob tacendum accipiunt.

C A P. XI.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri & mendacium dicere.

VERBA sunt hæc ipsa P. Nigidii, hominis in studiis bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine summè reveritus est. Inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: qui mendacium

dicium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: item hoc quoque super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, prestare debet, ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat: alterum incidit in hominem, alterum non. Variè meherclè & lepidè Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparavit.

C A P. XII.

Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit; Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.

CHrysippus ait omne verbum ambiguum natura esse; quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum, inquit, verbum est ambiguum: nec quisquam ambiguum dicit aut sentit; nec aliud dici videri debet, quam quod se dicere sentit is, qui dicit. at quum ego, inquit, aliter sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum quam ambigue videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere.*

C A P. XIII.

Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimaverit, quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.

Apu^d T. Castricium disciplinæ rhetoricæ doctorem, gravi atque firmo iudicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. in ejus orationis principio collocata verba sunt accuratiùs modulatiùsque, quam veterum oratorum consuetudo fert. *Quæ vos cupidè*

cupide per hosce annos appetistis atque voluistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic & sonus rotundæ volubilisque sententiæ eximie nos & unice delectabat, tanto id magis, quod jam tunc C. Graccho viro illustri & severo ejusmodi compositionem fuisse cordi videbamus. sed enim, quum eadem ipsa verba sæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castricio sumus ut considerarem, quæ vis quodve emolumentum ejus sententiæ foret; neque pateremur ut aures nostræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. quumque nos admonitione ista attentiores fecisset; Inspicite, inquit, penitus, quid efficiant verba hæc; dicatque mihi quæso aliquis vestrum, an sit ulla hujusce sententiæ aut gravitas aut gratia: *Quæ vos cupide per hosce annos appetistis atque voluistis; ea temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non venit id profectò usu venire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse, & quod temere repudiaveris, temere repudiasse dicaris? at si opinor, inquit, ita scriptum esset: *Quæ vos per hosce annos appetistis atque voluistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* si, inquit, ita diceretur, gravior scilicet solidiorque fieret sententiæ; & acciperet aliquid justæ in audiendo expectationis. nunc autem verba hæc, *cupide & temere*, in quibus verbis omne momentum rei est, non in concludenda sententiæ tantùm dicuntur; sed supra quoque nondum desiderata ponuntur: & quæ nasci oriturque ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res postulat, dicuntur. nam qui ita dicit; si hoc feceris, cupide fecisse diceris: rem dicit sensus
alici-

alicujus ratione collectam & confectam. qui vero ita dicit; si cupidè feceris, cupidè fecisse diceris: non longè secus dicit, atque si diceret, si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi! nam, si quicquam in tam fortis facundiæ viro vitii vel erroris esse dici potest, id omne & auctoritas ejus exhaustit, & vetustas consumpsit) sed uti caveretis, ne vos facilè perstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus: atque ut vim ipsam rerum virtutemque verborum prius pensitaretis: & si quidem gravis atque integra & sincera sententia diceretur, tum, si ita videretur, gressibus quoque ipsis orationis & gestibus plauderetis: si verò frigidi & leves & futiles sensus in verba aptè numeroseque posita includerentur, non esse id secus crederetis, quàm cum homines insigni deformitate ad faciendâ ridicula imitantur histriones & gestiunt.

C A P. XIV.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa vini usum.

Simplicissima suavitate & rei & orationis L. Piso Frugi usus est in primo annali, quum de Romuli regis vita atque victu scriberet: ea verba, quæ scripsit, hæc sunt: *Eundem Romulum dicunt ad cœnam vocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, si istuc omnes homines faciant, vinum vilius sit. is respondit: imo verò carum, si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

De ludibundo & errabundo, atque id genus verborum productionibus : & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda & errabunda : atque inibi, quod Sisenna per hujuscemodi verbum nova figura usus est.

Laberius in lacu Averno mulierem amantem verbo inusitatius facto, amorabundam dixit. id verbum Cæsellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens & ridens & errans. Terentius autem Scaurus, divi Hadriani temporibus grammaticus vel nobilissimus, inter alia quæ de Cæsellii erroribus composuit, in hoc quoque verbo errasse eum scripsit; quod idem esse putaverit, ludens & ludibunda, ridens & ridibunda, errans & errabunda. nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem vel ridentem vel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cæsellium in eo reprehenderet, non herclè reperiebamus. non est enim dubium, quin hæc genere ipso dumtaxat idem significant, quod ea demonstrant, à quibus producuntur. quid esset autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quàm insimulare eum tanquam ipsum minùs intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cæsellii criminantem, & hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid & quantum differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, cæteraque eorum similia; an à principalibus verbis paulum aliquid distarent, & quam omnino vim haberet particula hæc extrema ejusmodi vocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in vinolen-
to &

to & lutulento & turbulento vacuane & inanis sit ista hæc productio, cujusmodi sunt, quæ παρρησιας Græci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Quum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quod Sisenna in quarto historiarum ejusdem figuræ verbo ita usus est: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum pervenit*. quod scilicet significat, quum agros popularetur; non, ut Scaurus in consimilibus verbis ait, quum populantem ageret vel quum imitaretur. Sed inquirentibus nobis, quænam ratio & origo esset hujuscemodi figuræ, *populabundus*, & *errabundus*, & *letabundus*, & *ludibundus*, multorumque aliorum id genus verborum, *ἁεπιβόλος* herclè, Apollinaris noster sibi videri ait, particulam istam postremam, in quam verba talia exeunt, vim & copiam & quasi abundantiam rei, cujus id verbum esset, demonstrare; ut *letabundus* is dicatur qui abundè lætus sit, & *errabundus* qui longo atque abundanti errore sit: cæteraque omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut productio hæc & extremitas largam & fluentem vim & copiam declararet.

C A P. XVI.

Quod Græcorum quorundam verborum, difficillima est in Latinam linguam mutatio, velut quod Græcè dicitur
πλυπεγαμοσύνη.

ADjecimus sæpe animum ad vocabula rerum non paucissima, quæ neque singulis verbis, ut à Græcis, neque, si maximè pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucidè tamque aptè demonstrari Latina oratione possunt, quàm Græci ea dicunt privis vocibus. Nuper etiam quum allatus esset ad nos Plutarchi liber, & ejus libri indicem legissemus, qui erat *περὶ πλυπεγαμοσύνης*: percunctanti cupiam, qui & litterarum & vocum Græcarum

earum expertus fuit, cujusnam liber, & qua de re scriptus
 esset: nomen quidem scriptoris statim diximus; rem,
 de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus, ac tum quidem
 primò, quia non satis commodè opinabar interpretatu-
 rum esse, si dicerem librum scriptum esse de negotiosi-
 tate, aliud institui apud me exquirere, quod, ut dicitur,
 verbum de verbo expressum esset. nihil erat prorsus,
 quod aut meminissem legere me: aut, si etiam vellem
 fingere, quod non insigniter asperum absurdumque esset,
 si ex multitudine & negotio verbum unum compinge-
 rem: sicuti *multijuga* dicimus & *multicolora* & *multi-
 formia*. sed non minus illepidè ita diceretur, quàm si in-
 terpretari voce una velis *πολυφιλίαν*, aut *πολυτεροσίαν*,
 aut *πολυσαρκίαν*. quamobrem quum diutulè tacitus in
 cogitando fuisset, respondi tandem, non videri mihi
 significari eam rem posse uno nomine: & idcirco juncta
 oratione, quid vellet Græcum id verbum, pararam di-
 cere. ad multas igitur res adgressio, earumque omnium
 rerum actio, *πολυπεργμοσύνη*, inquam, Græcè dicitur,
 de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indi-
 cat. Tum ille opicus verbis meis inchoatis & incondi-
 tis adductus, virtutem esse *πολυπεργμοσύνην*, Hortatur,
 inquit, nos profectò nescio quis hic Plutarchus ad nego-
 tia capeffenda & ad res obeundas plurimas cum industria
 & celeritate: nomenque ipsius virtutis, de qua loquuturus
 esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommodè præscripsit.
 minimè, inquam, vero. neque enim ista omnino virtus
 est, cujus Græco nomine argumentum hoc libri demon-
 stratur: neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere
 sentio aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc qui-
 dem in libro, quàm potest maximè, à varia promisca-
 que & non necessaria rerum cujuscemodi plurimarum &
 cogitatione & petitione. sed hujus, inquam, tui erroris
 culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne
 pluribus quidem verbis potuerim non obscurissimè di-
 cere,

cere, quod à Græcis perfectissimè uno verbo & planissimè dicitur.

Miratur (ser. art. cr. tom. 1. p. 11. s. 11. c. 111. d. 23. Gellium & ipso Platarcho potius non desumpsisse definitionem hujus vi-

Quid significet in veteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publicè redempta habent.

tu. Add. Platarch. oper. tom. II. p. 515. St. W. W.

Edicta veterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Trajani, & aliad quid requirentibus, quum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum invenimus; QUI. FLUMINA. RETANDA. PUBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QUIS. EORUM. AD. ME. EDUCTUS. FUERIT. QUI. DICATUR. QUOD. EUM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTUERIT. NON. FECISSE. Retanda igitur quid esset quærebatur. dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Gavii de origine vocabulorum septimo legisse retas vocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum emitterent, aut in alveis eorum exstarent, appellatasque esse à retibus, quòd prætereuntes naves impedirent & quasi irretirent: idcircoque sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut moræ aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

CAP. XVIII.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, & qua postea Solon, & qui item x-viri nostri, qui XII tabulas scripserunt, atque inibi adscriptum, quod apud Aegyptios furta licita & permessa sunt, apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata & pro exercitio utili celebrata: ac præterea M. Catonis de pœniendis furtis digna memoriâ sententia.

Draco Atheniensis vir bonus multaque esse prudentia existimatus est: jurisque divini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, primus

primus omnium tulit : in illis legibus furem , cuius modi cumque furti , supplicio capitis pœniendum esse , & alia pleraque nimis severè censuit sanxitque . Ejus igitur leges , quoniam videbantur impendio acerbiores , non decreto jussoque , sed tacito illiteratoque Atheniensium consensu obliteratæ sunt . Postea legibus aliis mitioribus à Solone compositis usi sunt . is Solo ex septem illis inclutis sapientibus fuit . is sua lege in fures , non , ut Draco antea , mortis , sed dupli pœna vindicandum existimavit . Decemviri autem nostri , qui post reges exactos leges , quibus populus Romanus uteretur , in duodecim tabulis scripserunt , neque pari severitate in pœniendis omnium generum furibus , neque remissa nimis lenitate usi sunt . Nam furem , qui manifesto furto prensus esset , tum demum occidi permiserunt , si aut , cum faceret furtum , nox esset , aut interdium telo se , quum prenderetur , defenderet . Ex cæteris autem manifestis furibus liberos verberari addicique jusserunt ei , cui factum furtum esset , si modò id luci fecissent , neque se telo defendissent : servos item furti manifesti prensos verberibus affici & è saxo præcipitari , sed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari voluerunt , noxamque ab his factam sarciri . ea quoque furta , quæ per lancem liciumque concepta essent , proinde ac si manifesta forent , vindicaverunt . Sed nunc à lege illa decemvirali discessum est . nam si qui super manifesto furto jure & ordine experiri velit , actio in quadruplum datur . *Manifestum autem furtum est , ut ait Massurius , quod deprehenditur dum fit ; faciendi finis est , quum perlatum est , quo ferri cœperat .* furti concepti , item oblati , tripli pœna est . sed quod sit *oblatum* , quod *conceptum* & pleraque alia ad eam rem , ex egregiis veterum moribus accepta , neque inutilia cognitu neque injucunda , qui legere volet , inveniet Sabini librum , cui titulus est *de furtis* . in quo id quoque scriptum est , quod volgo inopinatum est , non hominum tantum

tantum neque rerum moventium, quæ efferi occultè & surripi possunt, sed fundi quoque & ædium fieri furtum: condemnatum quoque furti colonum, qui, fundo, quem conduxerat, vendito, possessione ejus dominum intervertisset; atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabinus dicit furem esse hominis judicatum, qui, quum fugitivus præter oculos forte domini iret, obtentu togæ, tanquam se amiciens ne videretur à domino, obstitisset. Aliis deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnam imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Aristonis jureconsulti, haudquaquam indocti viri: apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis sollertes exstitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita & impœnita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres viros, cujus rei non adeo ut Ægyptiis fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores, qui de moribus legibusque eorum memorias condiderunt, jus atque usum fuisse furandi dicunt, idque à juventute eorum, non ob turpia lucra, neque ad sumtum libidini præbendum, comparandamve opulentiam, sed pro exercitio disciplinaque rei bellicæ factitatum: quod & furandi sollertia & assuetudo acueret firmaretque animos adolescentium & ad insidiarum astus & ad vigilandi tolerantiam & obrepenti celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus dividenda scripsit, vehementius & illustribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba, quoniam nobis impensè placuerunt, adscripsimus. *Fures, inquit, privatorum furtorum in nervo atque in compedibus etatem agunt: fures publici in auro atque in purpura.* Quàm castè autem ac religiose à prudentissimis viris quid esset *furtum* definitum sit, prætereundum non puto: ne quis eum solum furem esse putet, qui occulte tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabini ex

libro juris civilis secundo : *Qui alienam rem attrectavit, quum id se invito domino facere judicare deberet, furti tenetur.* Item alio capite. *Qui alienum jacens lucri faciendi causa subulit, furti obstringitur, sive scit cujus sit, sive nescit.* Hæc quidem sic in eo, quo nunc dixi, Sabinus scripsit de rebus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundum ea, quæ supra scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui servo suo, uti furtum faceret, imperavit.

LIBER DUODECIMUS.

CAPUT I.

Dissertatio Favorini philosophi, qua suavit nobili femina, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibitaram, sed suo sibi lacte aleret.

Unciatum quondam est Favorino philosopho, nobis præsentibus, uxorem auditoris sectatorisque sui paululum ante enixam, auctumque eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum & patri gratulatum. Is erat loci senatorii ex familia nobiliore. Imus unà, qui tum aderamus: profecutique eum sumus ad domum quò pergebat; & cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis ædibus complexus hominem congratulatusque affedit; atque ubi percunctatus est, quàm diutinum puerperium & quàm laboriosi nixus fuissent: puellamque defessam labore ac vigilia somnum capere cognovit; fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed quum mater puellæ parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero